

Op weg naar de gemeenteraadsverkiezingen 2018

Speerpunten vanuit cliënt- en familieperspectief

In 2018 zijn er gemeenteraadsverkiezingen. De lokale politieke partijen werken hard aan hun verkiezingsprogramma's. Regionale cliënten- en familie-organisaties willen graag met gemeenten en andere regionale organisaties in het sociale- en zorgdomein in gesprek over thema's die voor mensen met een psychische kwetsbaarheid en hun naasten belangrijk zijn, met als doel dat de zorg en ondersteuning aan hen goed (beter) georganiseerd wordt.

Zorg en hulp

Bijna de helft van de Nederlanders krijgt ooit in zijn of haar leven te maken met psychische problemen. Wie hiermee te maken krijgt, heeft passende zorg en hulp nodig en kansen en ruimte om (weer) volwaardig mee te doen. Gemeenten hebben de plicht hieraan vanuit hun nieuwe (sinds 2015) verantwoordelijkheden in het sociale domein een belangrijke bijdrage leveren.

Ook al gaat het een tijd goed met iemand, soms is tijdelijk even meer hulp nodig. Mensen die in een crisis verkeren, zouden niet lang moeten wachten op hulp. Toch wachten mensen met complexe zorgvragen (waaronder veel kinderen en jongeren) in Nederland te lang op passende zorg. Zij staan al geruime tijd op een wachtlijst of vallen zelfs helemaal tussen wal en schip. Al jaren stijgt het aantal suïcides in Nederland. Het lange wachten op passende zorg en hulp kan problemen verergeren (soms met ernstige blijvende gevolgen) en de zorgkosten doen toenemen. MIND Landelijk Platform heeft deze problemen aangekaart bij (o.a.) de [Agenda voor de Jeugd](#).

Gemeenten zijn nu verantwoordelijk voor een sluitende aanpak en voldoende zorg en ondersteuning aan mensen met 'verward gedrag'. Concrete afspraken (met verzekeraars, ggz-aanbieders, huisartsen, zelfregiecentra en lokale cliëntenorganisaties) over de capaciteit en toegang

tot zorg en ondersteuning zijn belangrijk. Wanneer bepaalde vormen van zorg lokaal niet leverbaar of bereikbaar zijn, moeten er landelijk afspraken en oplossingen beschikbaar zijn.

Wat is nodig?

- **Dring wachtlijsten terug.** Zorg dat uw gemeente tijdig anticipeert op het ontstaan van wachtlijsten en probeer het op tijd op te lossen, zodat jongeren of volwassenen niet onnodig lang lijden en in crisis raken: extra zorg inkopen en indien noodzakelijk binnen of buiten de regio passende zorg vinden.
- Bied mensen die wachten op hulp een zo goed mogelijke **overbrugging**.
- Zorg voor voldoende lokaal aanbod van **laagdrempelige time-outvoorzieningen** in een warme omgeving, zoals respijthuizen en logeerhuizen.
- Zorg dat het gehele **sociale domein beter is toegerust** om mensen met een psychische kwetsbaarheid en hun naasten passende steun en dienstverlening te bieden. Werk daartoe aan **kennis- en kwaliteitsontwikkeling**.
- Regel een **doorzettingsmacht**: een persoon of een instantie die in complexe gevallen - waarbij mensen in het systeem vastlopen - een beslissing forceert. Het gaat om mensen die in hun zoektocht naar zorg of ondersteuning van het kastje naar de muur worden gestuurd. Of om mensen die hun huis of hun uitkering dreigen te verliezen, omdat ze niet tijdig de juiste hulp hebben gekregen. De doorzettingsmacht staat boven alle partijen en kiest de beste oplossing voor de persoon in kwestie. Andere instanties zijn verplicht zich aan deze oplossing te houden.
- Heb aandacht voor **preventie**. Bijvoorbeeld door middel van een gezamenlijke preventieagenda met zorgverzekeraars, gemeenten en cliënten- en familieorganisaties.
- Zet **ervaringsdeskundigen** in. Zij zijn van essentiële waarde: ze zijn laagdrempelig en kunnen goed signaleren wanneer extra inzet nodig is. Zorg ook dat in verschillende onderdelen van de keten ervaringsdeskundigen (betaald) worden ingezet.
- **Werk samen met familie en naasten** en zorg dat er 'triadisch' gewerkt wordt. Dat houdt in dat op het niveau van zorg en hulp de relatie tussen cliënt, hulpverlener en familie actief wordt vormgegeven. Bijvoorbeeld door afspraken te maken over hetgeen familieleden wel/niet doen.

- **Zorg voor brede ondersteuning van familie, naasten en mantelzorgers.** Bijvoorbeeld door middel van gespreksgroepen, trainingen, meldpunten en respijtovereenkomsten.
- In Nederland groeien heel wat kinderen op met een ouder met een psychische kwetsbaarheid. **Steun KOPP** (Kinderen van Ouders met Psychische Problemen) en **KVO** (Kinderen van Ouders met een Verslaving) met **speciale KOPP/KVO-programma's**.
- Lever actief **maatwerk voor zgn. 'thuiszitters'**: kinderen die lange tijd niet naar school gaan. Steun kinderen die vast dreigen te lopen al in een vroegtijdig stadium.
- Zorg dat alle kinderen binnen uw gemeente **weten waar zij terecht kunnen** als er iets met hen aan de hand is, met hun ouders of met een kind in hun omgeving.
- Zorg voor **voldoende bemoeizorg en ggz-deskundigheid in de wijken**. De nieuwe werkwijze in wijkteams behoeft kwaliteitsontwikkeling. Zorg dat mantelzorg-steunpunten voldoende zijn toegerust om ook de mantelzorgers van mensen met een psychische kwetsbaarheid voldoende tot steun te zijn.
- Zorg dat alle **hulpvragen gehoord en beantwoord worden**: voordat iemand daadwerkelijk in een crisis raakt, heeft hij of zij vaak tevergeefs om hulp gevraagd. Zorg dat mensen weten waar zij 24/7 terecht kunnen met hun vragen over zichzelf of een naaste.
- **Zorg dat inwoners in uw gemeente een crisiskaart kunnen maken**, dan kunnen crisisgevoelige mensen daarop aangeven wat zij nodig hebben als zij in crisis zijn.

En als iemand onverhoopt toch in een crisis komt:

- **Check de crisiskaart** (indien aanwezig) om zo passend mogelijke hulp te kunnen bieden.
- **Regel opschaling van zorg en ondersteuning** om crisis of terugval in ernst en lengte te beperken.
- Zorg dat de hulp aan mensen in crisis **menswaardig** is; geef mensen daarbij zoveel mogelijk **eigen regie**.

Wonen

Door de afbouw van bedden in klinieken, ook wel 'ambulantisering' genoemd, zijn meer mensen met een psychische kwetsbaarheid zelfstandig gaan wonen. Zij hebben voldoende steun en hulp nodig in hun leefomgeving. Maar... er zijn te weinig betaalbare woningen. Het aantal mensen dat dakloos wordt,

groeit. Nog steeds worden er in Nederland mensen hun huis uitgezet, waaronder mensen met een onbeantwoorde zorgvraag en mensen met kinderen. Er is onvoldoende doorstroming in Beschermd Wonen, Maatschappelijke Opvang en Vrouwenopvang. Sommige mensen hebben niet of nauwelijks een sociaal netwerk, waardoor ze vereenzamen.

Wat is nodig?

- Realiseer **voldoende betaalbare woningen**.
- Werk als gemeente in samenwerking met wooncorporaties, zorgaanbieders en cliëntenorganisaties aan het **terugdringen van huissuizettingen**. Stop alle huissuizettingen waarbij sprake is van een onvoldoende beantwoorde zorg- of hulpverleningsvraag of waar kinderen bij betrokken zijn.
- Zorg lokaal voor **vroegtijdige en laagdrempelige hulp** en steun vanuit de gemeente. Vaak zijn er reeds lang voordat mensen hun huis dreigen kwijt te raken al financiële problemen. Ook als mensen psychische problemen ondervinden, kan het lastig zijn om de administratie op orde te houden. Voorwaarde voor zelfstandig(er) wonen is dat levensbrede zorg en ondersteuning geregeld is.
- Faciliteer als gemeente en woningcorporatie **wooninitiatieven** die vanuit ouders zijn gerealiseerd.
- Benut als gemeente de voordelen van bijv. de **aanpak van 'Housing First'**, die zich direct richt op het huisvesten van mensen met meervoudige problemen en intensieve integrale ondersteuning biedt bij het verdere herstel van deze mensen.
- **Kijk verder dan alleen het huis**: mensen hebben vaak meer nodig dan alleen 'onderdak'. Denk aan een netwerk, laagdrempelige ontmoetingsplekken en passende zorg en hulp.
- Respecteer het recht op **landelijke toegankelijkheid** van maatschappelijke opvang en pas **geen regiobinding** toe.
- Lever **menselijk maatwerk**, als mensen niet goed in de systemen passen. Velen dreigen hierin vast te lopen. Zonder inschrijving in de BRP (Basis Registratie Personen) kun je flink in de problemen komen en kom je daar moeilijk weer uit. Een officieel adres is nodig voor het verkrijgen van bijvoorbeeld woonruimte, zorg en inkomen. Zie ook de informatie en 'circulaire briefadres' op de site van [Federatie Opvang](#).

Armoede, inkomen en schulden

Mensen met een psychische kwetsbaarheid moeten vaker leven van een minimum inkomen. Het geeft veel stress als je structureel te weinig inkomen hebt om rond te komen. Als je in een crisis raakt of langdurig psychische problemen hebt, kan het zijn dat je moeite hebt om (tijdelijk) zelf je administratie op orde te houden. Met alle gevolgen van dien.

Wat is nodig?

- **Hanteer geen lange wachttijden voor uitkeringen en financiële regelingen**, zodat mensen voldoende geld hebben om van te leven.
- Zorg dat er **voldoende snelle, vindbare en adequate laagdrempelige hulp** en steun beschikbaar is voor mensen in financiële moeilijkheden. Zodat onnodige schulden voorkomen worden. Zie ook het [rapport](#) van de Raad voor Volksgezondheid en Samenleving over het voorkomen van schulden.
- **Rust wijkteams goed toe en benut inzet van ervaringsdeskundigen**. Wijkteams zijn een belangrijke spil in het voorkomen en omgaan met schulden. Nog lang niet alle wijkteams bezitten daartoe voldoende expertise.
- **Leer mensen vroegtijdig hoe zij schulden kunnen voorkomen**. Denk aan jongeren die bijna 18 worden, voor hen verandert er veel. Het is een kwetsbare en cruciale periode waarin financiële problemen gemakkelijk kunnen ontstaan.
- **Zorg dat brieven en regelingen begrepen worden door de mensen voor wie ze bedoeld zijn**. Houd er in alle communicatie en contact rekening mee dat een grote groep mensen laaggeletterd is of een (licht) verstandelijke beperking heeft. Mensen die het water al aan de lippen staat of psychisch vastlopen, maken soms hun post niet meer open; deze zal men op **meer persoonlijke wijze** moeten bereiken, bijvoorbeeld door ervaringsdeskundige schuldhulpmaatjes.
- Zorg voor **helpende schuldsaneringsregelingen**, zodat mensen voldoende ruimte hebben om te voorzien in hun basale levensonderhoud.
- **Verruim de mogelijkheden om schulden die niet in redelijkheid kunnen worden afgelost kwijt te schelden**. Gemeenten hebben bijvoorbeeld de mogelijkheid om samen met de zorgverzekeraar bepaalde schulden kwijt te schelden. Gemeenten benutten dit nog veel te weinig.

- **Realiseer voldoende ruimte voor mensen om aan hun herstel te werken**. Moeten werken of solliciteren terwijl je daar eigenlijk nog niet klaar voor bent, vraagt onnodig veel energie.
- **Pas de kostendelersnorm zeer terughoudend toe in kwetsbare situaties**. Zorg dat je de lokale beleidsruimte om deze maatregel te verzachten optimaal benut. Landelijke maatregelen als de [kostendelersnorm](#) (ook wel 'mantelzorgboete') hebben grote impact: met meerdere personen in een huis wonen kan gevolgen hebben voor de uitkering. Dit kan ertoe bijdragen dat mensen worden belemmerd om voor elkaar te zorgen. Of dat mensen die (noodgedwongen) bij elkaar wonen niet kunnen rondkomen, hierdoor zelfs dakloos worden.

Onafhankelijke cliëntondersteuning

Gemeenten zijn wettelijk verplicht om levensbrede onafhankelijke [cliëntondersteuning](#) te realiseren. Dit betreft alle belangrijke terreinen: wonen, werken, participatie, zorg, onderwijs, inkomen etc. Deze ondersteuning moet beschikbaar zijn voor iedereen die een onafhankelijk persoon naast zich nodig heeft in de vaak lastige zoektocht naar de juiste hulp. Dit draagt bij aan het versterken van zelfredzaamheid en participatie. Momenteel is dit in veel gemeenten nog niet gerealiseerd. Als het er is, is het vaak niet bekend of vindbaar voor de mensen die het nodig hebben, of is er op dat specifieke gebied niet voldoende deskundigheid aanwezig.

Wat is nodig?

- **Zorg dat er levensbrede onafhankelijke cliëntondersteuning beschikbaar is**, zorg dat dit vindbaar en bekend is bij mensen die het nodig hebben.
- Draag zorg voor een **onafhankelijke positionering** van de cliëntondersteuning. Bij voorkeur bij een zelfregiecentrum of cliënten- of familieorganisatie.
- Soms vragen specifieke groepen een andere kennis en aanpak. Zorg dat er voor iedereen die het nodig heeft **passende onafhankelijke cliëntondersteuning** is. Zoals OGGZ of jeugd, dit kan bijvoorbeeld outreachend via een straatadvocaat.
- **Bied ook onafhankelijke cliëntondersteuning met behulp van ervaringsdeskundigen**.

Ontwikkeling, empowerment, persoonlijk & maatschappelijk herstel

Iedereen heeft perspectief nodig. Mensen willen vooruit en niet blijven hangen in een onwenselijke situatie. Ze willen werken aan hun persoonlijk en maatschappelijk herstel en zich kunnen ontwikkelen. Het hebben van een ondersteunend sociaal netwerk is niet voor iedereen een vanzelfsprekendheid. Voor mensen met een psychische kwetsbaarheid kan, bijvoorbeeld als zij zelfstandig gaan wonen, eenzaamheid een groot probleem zijn.

Familie en naasten maken hun eigen herstelproces door. Intensief mantelzorgen voor iemand met een psychische kwetsbaarheid heeft een grote impact op je leven. Mantelzorgers kunnen last hebben van ingrijpende zaken als overbelasting en eenzaamheid, maar vragen niet zo gauw om hulp.

Wat is nodig?

- Zorg voor lokaal aanbod van **ondersteunende instrumenten** zoals bijvoorbeeld de crisiskaart, zelfmanagement, shared decision making, [WRAP](#) (Wellness Recovery Action Plan).
- Zorg als gemeente voor **facilitering van vrijwilligerswerk**.
- Bied voor mensen met een psychische kwetsbaarheid en hun naasten **ruimte voor herstel en ontmoeting**. Onder andere door (voldoende stevige) financiering van laagdrempelige zelfregiecentra en herstelacademies. Zorg dat deze initiatieven in uw gemeente aanwezig zijn. Maak het hierdoor mogelijk dat mensen met een psychische kwetsbaarheid en hun naasten activiteiten kunnen ondernemen en hun ervaringen kunnen delen via lotgenotencontact en herstelgroepen.
- **Informeer mensen goed over ontwikkelingsmogelijkheden**. Steun mensen in hun herstel en in het vinden en ontplooiën van hun talenten.
- **Werk aan een positieve beeldvorming** van mensen met een psychische kwetsbaarheid.

Belangenbehartiging

Medezeggenschap en participatie vanuit cliënten en naasten levert een belangrijke bijdrage in het realiseren van kwaliteit van zorg en hulp. De inbreng van cliënten en hun naasten vindt op verschillende manieren plaats. Binnen de instellingen in cliëntenraden en familieraden. Op gemeentelijk niveau in diverse adviesraden en platforms.

Gemeentelijk en regionaal komt deze diversiteit samen in Regionale Cliënten Organisaties (RCO's). RCO's werken onafhankelijk, hebben een brede blik en zijn daarom van bijzondere waarde.

Op veel plekken in het land zoals in gemeentelijke adviesraden Sociaal Domein is de stem van mensen met een psychische kwetsbaarheid en hun naasten nog onvoldoende stevig aanwezig. Groepen zoals dak- en thuislozen en jongeren komen onvoldoende aan bod.

Wat is nodig?

- Zorg dat college van B&W in inkoopafspraken aandacht heeft voor **adequate facilitering van medezeggenschap, cliëntenparticipatie en belangenbehartiging** vanuit cliënten, familie en naasten.
- **Betrek vroegtijdig een brede doelgroep bij het tot stand komen van beleid** wat hen aangaat. Betrek hen ook bij uitvoering en werk in co-creatie.

En verder...

- Ga als gemeenteraadsleden en lokale cliënten- en familieorganisaties vooral met elkaar in gesprek.
- Wilt u weten welke organisatie(s) bij u in de buurt zit(ten)? Neem contact op met MIND Landelijk Platform Psychische Gezondheid, Programma [Regie in de Regio](#), onderdeel Cliënten- en familieparticipatie.
- Organiseer werkbezoeken bij lokale cliënten- en familieorganisaties.
- Lokale en regionale cliënten- en familieorganisaties en landelijke patiëntenverenigingen werken samen binnen de organisatie MIND. Voor meer informatie: www.wijzijnmind.nl. De brief die we als MIND aan de informateur stuurden vindt u [hier](#).
- Voor meer achtergrondinformatie zie de notitie '[Bouwstenen voor herstel](#)'.

Dit is een uitgave van:

MIND Landelijk Platform Psychische Gezondheid
[Regie in de Regio](#) // Cliënten- en familieparticipatie
Meer info of een vraag? Stuur een mailtje naar:
marry.mos@wijzijnmind.nl of jenny.dejeu@wijzijnmind.nl
juli 2017 // www.wijzijnmind.nl